

carea junglei. Nostalgie; stare sufletească înformă, de așteptare, de minunare, de teamă că această încântare se va sfârși. Nu e un strigăt de bucurie, ci o discretă comunicare a fericirii, parcă ar fi șoptită.

Hopi

Cîntecul izbucnește cu urale, ecouri din templele soarelui. Symbolismul solar este evident în toată bucata. Dansul: hieratic; symbolismul mâinii drepte. Întoarceri pe loc; trepte către lumină. Mîna mereu ridicată; contactul magic cu soarele.

Nisau (Melanesia)

Cîntec funebru. Valoare magică: să nu se deștepte mortul; să fie dus asemenea florilor pe valuri. Legănare maritimă.

Concepția melaneziană a morții: întoarcerea la Mamă, în Apa primitivă (Ur-water).

Pueblo-Indienii (Amerindienii)

Cîntec funebru; continental. Munții, principiu masculin; zei continentali, Strigătul ultim, înainte de a se înapoia timpul — pămîntului. O sfișiere, dar nu dramatică, feminină, ci tragică, bărbătească.

Ultima noapte, priveghiul; nostalgia, amintirea cîmpiilor, a soarelui pe care mortul trebuie s-o ia cu el.

Exeget al civilizației, al culturii milenare a poporului român, Mircea Eliade a evidențiat în impresionantul său studiu „De la Zalmoxis la Genghis-Han” o serie de aspecte esențiale în definirea științifică a spiritualității noastre muzicale. Astfel, referindu-se la originile și evoluția complexă a acelei pietre unghiulare a folclorului românesc care este balada „Miorița”, Eliade seria în capitolul „Prestigiul baladei”:

„Sub forma de baladă sau colind, „Miorița” este răspîndită în toate provinciile românești, dar ea circulă de asemenea în Iugoslavia și Macedonia. Și totuși aria de răspîndire era mai vastă în trecut. În zilele noastre regiunea cu cea mai mare densitate este Cîmpia dunăreană. În regiunea Vrancei ea avea o asemenea popularitate că Ion Diaconu ne asigură că „numai în biserică nu se cînta Miorița”. La fel și în Oltenia balada era mai răspîndită odinioară (Fochi, pp. 424 sq.).

Pe de altă parte „Miorița” este una dintre rarele balade care are o melodie proprie: informatorii declară că ei cunosc melodia de foarte multă vreme (din bătrîni). Cu tot caracterul ei pastoral balada circulă și în mediile agricole (de exemplu în Bărăgan) și, dimpotrivă, ea este slab atestată în unele regiuni în care predomină economia pastorală (de exemplu la „mărginenii” de lângă Sibiu). În regiunea Vrancei mulți păstori n-o cunosc în timp ce ea este cunoscută în sate. O altă probă a vitalității baladei o constituie capacitatea ei de adaptare la realitățile geografice și regionale: numele personajelor, a riurilor, a munților etc.,

reflectă mediile în care au fost notate variantele (ibid., p. 420).

Toate acestea, ni se pare, probează că:

1. „Miorița” se bucură de o situație excepțională, care poate fi considerată unică în experiența spirituală a poporului român (astfel, încît iritația unor autori față de „prestigiul unic al baladei” nu era justificată);

2. este vorba de o creație populară autentică, care nu-și datorează renumele perfecțiunii literare a variantei Alecsandri;

3. capacitatea ei de a reflecta medii geografice variate și realități sociale diferite, faptul că este recitată sau cîntată în limba actuală, confirmă, pe de o parte, caracterul ei general românesc, și, pe de altă parte, subliniază continuitatea a ceea ce am putea numi „Procesul creator” pe care îl vom examina mai departe.

Pe scurt, dacă „Miorița” se întâlnește în toate regiunile locuite de români, dacă nici o altă piesă folclorică nu s-a bucurat de o asemenea popularitate, știind că într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat circulația ei era încă și mai intensă, dacă variante noi s-au înregistrat continuu — o primă concluzie se impune: avem de-a face cu o creație folclorică încă vie, care emoționează ca nici o alta sufletul poporului; altfel zis, există o „adeziune” totală și spontană a poporului român la frumusețile poetice și la simbolismele, cu implicațiile lor rituale sau speculative, ale baladei. Se poate deci conchide că preferința unor autori moderni, cînd ridicau „Miorița” la rangul de arhetip al spiritualității populare românești, nu era complet arbitrară. Insistînd asupra unicității „Mioriței” ei nu fac decît să urmeze opțiunea unui popor întreg. Numai adjectivul „mioritic” este invenția literaților: lumea mioritică era deja simțită de popor ca un univers deosebit și incomparabil.

În cele din urmă putem spune că era justificat să se vadă în baladă o expresie exemplară a sufletului românesc.

Am dorit să relievez prin toate cele de mai sus, încă una dintre multiplele valențe ale acestei tulburătoare personalități a culturii românești și universale care, „străpungînd acoperișul” cunoașterii, s-a înălțat peste focul malfic, trecînd, ca și eroul său Egor, dincolo de „vămile somnului”...

Șerban NICHIFOR

Remember

La dispariția unui mare creator de cultură te năpădesc deobicei amintirile. Cu atît mai mult cu cît opera lui Mircea Eliade mi-a fost un punct de reper și reflecție mulți ani din viață. Cînd i-am citit pentru prima dată (era prin anii '50) *Secretul Doctorului Honigberger* și mai apoi *Yoga* am descoperit un univers mult necunoscut mie, deși de o covîrșitoare prezență, fan-

tastic și totodată real, un *spectacol* al lumii, plin de neprevăzut, fascinant.

I-am adâncit apoi opera și m-am apropiat în etape de semnificațiile adânci ale gândirii sale filosofice și artistice, marcă a omului de geniu și a cercetătorului prob și luminat.

Poate că povestirea sa *La țigănci*, care mi-a dăruit subiectul celei mai ample lucrări de pînă acum, m-a impresionat, ca nimic altceva, prin incerta, fluctuantă graniță dintre realitate și opusul ei, prin ingenuitatea desfășurării situațiilor, prin deschiderea — tipic muzicală! — a *timpurilor suspendate* ... Nu am încetat să reflectez la aceste minunății atît în anii premergători hotărîrii de a da *glas* „Țigăncilor“ cît și în anii compunerii acestei opere, șapte la număr.

L-am întîlnit pe Mircea Eliade, de cîteva ori în acest răstimp, la Paris, în locuința sa din Montmartre. Cunoștința noastră a fost scurtă, timpul și mai scurt. Dar am fost în măsură să-i povestesc — măcar atît! — muzica „Țigăncilor“, încercînd să-i traduc în cuvinte ceea ce în fapt este *numai* sunet. Textul însuși, pe care l-am folosit netransformat în libret, a fost o *partitură* pe care nu am făcut altceva decît să o transcriu și să-i surprind (după ani de meditație) valențele muzicale. Parte sînt explicit notate de autor (vezi „Dansul Țigăncii“). Altele rezultă evident, după un elaborat proces de decantare. Odată cu dispariția oricărei fabulații rămîn, ireductibile, *esențele* muzicale a căror transcriere urmează legi de compoziție. Periplul *profan-sacru*, cheie de fapt, a întregii opere a lui Mircea Eliade l-am realizat printr-o progresivă și infinitezimală „purificare“ a realității temporale, hieratizare și prefigurare absolută a sunetului global și a comportamentului muzical al personajelor. Mitul „trecerii“ l-am înfățișat făcînd apel la elemente folclorice an-

cestrale (ritmuri de tip ak-sak) care subîntind aproape în totalitate dansurile celor trei fete. Prolixitatea citadină, haotică, dezorganizată, ticurile verbale burlești ale personajului central se transformă și se topesc treptat, de la începutul spre ultimele secvențe ale operci, într-o magmă sonoră statică, imobilă, «*hors temps*» definită, iar modalismul cromatic, în care este în general structurată muzica, își capătă o rezolvare *centrată* de tip „cosmic“ ...

Îmi rămîne mereu vie imaginea unui om în vîrstă, chinuit de o teribilă boală a articulațiilor („am avut întotdeauna litera sub mînă și nu am scris altcumva. Trebuie, acum, la bătrînețe, să mă împac cu gîndul de a bate la mașină cu mîna stîngă!...“). Un om a cărui vitalitate spirituală și prezență *activă* în mijlocul tuturor problemelor contemporane (era permanent și perfect informat în ce privește literatura și cultura românească actuală!) rămăsese intactă și parcă netrecută prin *timp*. Pregătea la Chicago, împreună cu un colectiv pe care îl conducea, apariția unei monumentale Enciclopedii care urma să-i apară „în dar“ (după cum spunea) odată cu împlinirea vîrstei de 80 de ani (1987). Mi-a mai spus ceva, și anume: să mă grăbesc. Era foarte interesat să asculte muzica *Țigăncilor*; credea că dacă într-adevăr ea va fi așa după cum i-a fost „povestea“ mea, va fi o realizare. Mai știa că este un om bătrîn și că nimeni nu-și cunoaște viitorul (de zi cu zi) ...

Dispariția sa lasă un mare gol în cultura românească și universală și, în inima celor ce l-au cunoscut, sentimentul unei pierderi ireparabile. Mie, în plus, sentimentul unei datorii neonorate. Dar cîți cunosc piedicile din calea nașterii unei *opere*!

Nicolae BRINDUȘ